

50 A jakož by nemůdré bylo, kto by modlil se, do mlýna přijda, k kolu neb vodě, ješto kolem točí, neb žrnovu, ješto mele, aby semleno měl své obilé, a neprosil mlynáře za to, že on to tak zpořiedil a tak mlýn pustil, že po jeho vuoli to tak běží a dokudž chce, takéžť jest nemůdré těm věcem modliti se, skrze něž buoh činí, což chce, dokudž chce. Protož jedinému Pánu modliti se máme a jemu slůžiti samému, jej za bůh majíc, ale ne těch věcí, ješto je on stvořil a způsobil, skrze něž nám činí pohodu naši, a jej máme chváliti v činech jeho a v tak divném způsobu.

Nadpis: *dolitičl dokázal; dovodě dokazuje; blúdie žijí v bludu – 1 kakž koli jakkoli, ačkoli – 6-7 chci... řeč podjieti chci promluvíti – 7 dávným počátkem odedávna; Kaldei Chaldejští; Ejiptští Egyptané – 10 elementy živly; poctí (k počest) poctou – 11 obrazy sochy – 12 povětríe vzduch – 14 zčimvše učinivše – 17 slúpy sloupy, sochy*

18 *hrubost* hrubé nazírání – 20 *poddáni jsú porušení* podléhají zkáze; *smysl* rozum, chápaní – 21 *protivný* protivící se, protichůdný – 22 *hubiec se* hynoucí, když hynou; *neporušný* neporušitelný – 23 *divný* podivuhodný; *pořiedí řídí* – 25 *žhú pálí*; *ji vedú* zacházejí s ní – 29 *zažeha* zapále – 33 *zřemo* zřejmo

34 *tělo těleso* – 34-35 *tlustost, dlúhost i širokost* tloušťka, délka, šířka – 35 *zaměstnalo* zabralo; *strany* části; *nikdiež nikdež* – 36-37 *nieie do boha* není u Boha, nemá Bůh – 37 *zpsobce* původce, stvořitel – 38 *nebeská ponebí* sféry

43 *mčí je vókol táhne, vleče* (rapit) – 48 *zpořiedil* uspořádal – 52 *pohoda* pohodlí

Poznámky ediční

Tomáš ze Štítného

Soupis starší literatury o Štítném je ve Vlčkových Dějinách české literatury I, 1897¹, str. 61-64, při hesle „Štítný“ v OSN (od V. Laciny), v Gebauerově spise O životě a spisích T. ze Štítného, Praha 1923; novější literaturu uvádí v litografovaných přednáškách o staročeské literatuře E. Smetánka, J. Jakubec v Dějinách české literatury I, 224-252 a Fr. Ryšánek v hesle „Štítný“ v OSNND.

Jotace v ukázce ze sborníku Vyšehradského zachovávána a upravována všude v dlouhých slabikách a v krátkých po sykavkách a po ř. V ostatních ukázkách je jotace zachovávána jen v dlouhých slabikách.

Sborník Vyšehradský

Ukázky otištěny ze sborníku t. zv. Vyšehradského NUK XVII F 9, fol. 1a; 13a-b; 68b-69b. Předmluvu otiskl J. Menšík, Počátky stč. mystiky (Památky 5), Praha 1948, str. 57; další ukázky dosud netištěny.

– Předmluva

3 slúl] [luh; *opraveno tečkou pod h* – 6 neporozuměl] neprorozumyel

2 *Augustína O bojování hřiechów* De conflictu vitiorum et virtutum liber unus (připisováno Aureliu Augustinovi), PL 40, 1091n – 3 *David, O sedmi duchovního stavu vstupních* David de Augusta, De septem processibus religiosi statu (název traktátu v jednom z nejstarších vydání z r. 1596); nové vydání: Fr. David ab Augusta O. F. M., De exterioris et interioris hominis compositione secundum triplicem statum incipientium, proficientium et perfectorum libri tres. Ad Claras Aquas (Quaracclii) 1899, III, str. 61n – 7 Mat. 7,8; Luk. 11,10

- O světském milování

Nadpis: O světském milování a milování bydla nebeského] O [swiet]kem my rkp

31-33 prorok i svatý Pavel Iz. 64,4; 1 Kor. 2,9 – 34-35 Ž. 72,25 – 36-37 Ž. 16,15 – 37-38 Ž. 41,3 – 38-39 Ž. 119,5 – 39-40 Filip. 1,23

- Smiernost

1 i u] za y rasura, nadepsáno tu, bylo asi vyradováno v – 9 jest] geft dvakrát, druhé zrušeno tečkami a přeškrtnutím

4-5 1 Kor. 10,31

Knížky šestery

Otištěno podle rkp NUK XVII A 6, fol. 83a-89a. Je to výňatek z knížky Kak se zdejší stavové lidští připodobávají k andělským kuoróm. S některými vynechávkami otiskl Fr. Palacký ČČM 12, 1838, 8-14 (Z naučení pánům). Celý rukopis vydal v přepise K. J. Erben, Tomáše ze Štítného Knížky šestery o obecných věcech křesťanských, Praha 1852 (Erb), kde je naše ukázka na str. 150-162.

Nadpis doplněn v textu; na konci sloupce 83a1 pro něj prázdné místo; pánóm] červeně v záhlaví – 1 jerarchi] gerarchij, jerarchii Erb – 2 súd vydáme Rys] suud wydame, súd vídáme Erb – 10 ciesař] czye[arzy, konc. y škrtnuto; ciesaři Erb („ke všemu světu“ žádá: ciesař Rys] – 36 rozuměti] nadepsáno nad nema – 49 luňákem] lunakem – 71 proti rkp] protiv Erb 83 správní rkp] spravedlní Erb – 90 bliz] blyz (positiv), blíž Erb

95 roli] roľy (s označenou délkou), roli Erb – 100 s čeho Erb] [czyeho (= sčieho) – 112 s spravedlnými] [sprawedlnymy, s spravedlivými Erb – 136 někdy s hříchem rkp] někdy nemá Erb (srov. Vávrův 94b2: někdy s hříchem) – 154 berčím] berczym, bercím Erb – 155 strach mě rkp] strach mně Erb – 161 žedí] zzedý, zžedí Erb – 168 berčí] berczy, berci Erb – 208 hrabiné] hrabynce, hrabině Erb – 226 rádi-li jste] radyly g[te, rádi byste Erb – 235 odúmrlch] odvmrlech, odúmrtch Erb, Pal – 239 viec] wyecz, věč Erb (chybně) – 241 odúmrlí] odumrly, odúmrti Erb – 251 chtie] chtye, chtiec Erb; za tů] zatuu, za tiem Erb – 290 minsmajstrstvie] myns maystr[twye, mincmaistrstvie Erb – 300 podobně k tomu] ač ne týmiž slovy, ale ten jest rozum Vávrův 94a

69 ktož zlým odpúštie... z (Pseudo)Seneky, Martin, De moribus V (PL 72, 31): Bonis nocet, qui malis parcit – 73-74 z českého Barlaama (rkp NUK XVII B 6, fol. 231a1, Šimkovo vyd. str. 153-154): Máš štít dobrých býti k jich obraně, a zlých kladivo, aby je zetřel (v PL 73, 588 není) – 82 (Pseudo)Seneka, Martin, De moribus V (PL 72, 31): qui paupertatem timet, timendus est – 214 Tomáš Akvinský, De regimine Judaeorum ad ducisam Brabantiae, Pař. vyd. sv. 19, opusc. 21, str. 620 – 300-316 Augustin, De civitate Dei V, c. 24 (PL 41, 170)

Knížky o smrti mládence bujného

Otištěn začátek samostatného příběhu z rkp Mus. III B 10, str. 337b-341b (K); dosud nevydáno. Varianty uvedeny podle rkp NUK XVII A 6, fol. 149b-151a (A – z r. 1376); odkud otiskl v přepise K. J. Erben, Knížky šestery, str. 271-281.

Obě vzdělání jsou v podstatě shodná, jen úvod Štítného v A je rozšířen. Dále přidány samostatné výklady o pomoci duším v očistci a útěše přátel umírajícího (v K nejsou). Textu A se více blíží i výpisek bratrský z příběhu umírajícího mládence.

4 držemněšie K] držimněšie A, držiměšie Erb – 6 tesknost K] mrzkost A – 26 bujal K] byl vzácen světu v světském tovarištví A – 27 v smilném... mohlo býti K] chybi v A –

29 přeukrutné K] přetěžké A – 30-31 z břicha vyšel, nezhylnul K] se narodil z břicha A – 31 byl inhed K] byl A – 32 v kakémť jest K] v takém A – 33 ješto... bylo K] ještě j' přivyko jen rozkoši A – 34 přebřídka K] velmě břídka A; bohat K] má libé štěstie tohoto světa A – 35 nejmaje v sboží nedostatku A] *neni v K – 35-36 Ó, kterak... umřieti K] Ó, kak bych se byl tomu málo nadál, bych byl měl umřieti tak brzo A – 37 jako K] právě jako A – 38 v okovách K] v železných okovách A; mě K] mě s sebu, právě A – 39 chtě se... nenie kam K] žádaje se obinúti smrti a nenie, bych ušel A – 40 nevizi K] nikdiež nevizi A; by kto byl by... utěšiti K] by mě kto mohl tiem utěšiti A – 41 Pevně j' A] Pevně K – 41 nelze minúti tomu K] nemož se to nikakěž proměnití A; umřieti muši K] mi jest umřieti A – 42 volát K] ana volá jako radujíc se a A; Ani tvá mladost, ani tvé sbožie K] ani sbožie ani který dómysl A – 43 kteří tovarišie K] kteří známi aneb věrní tovarišie A; z mé ruky K] z mú rukú A – 43-44 Konec jest... jest čas K] Konecť jest přišel, přišelť jest konec A (*v lat. předloze Ezech. 7, 6; A věrněji, K přibírá čas z verše 7 Ryš*) – 44 nebytíť jest na světě déle K] ustanoveněť jest mosíť býti naplněno A – 44-45 kterak skóro musím s tohoto K] i muši umřieti? Nikakěž jest tomu minúti nelze? Tak skóro moši z tohoto A – 45-46 ež nepohovieš... boha dle věku K] Ba pohověj boha dle, pohověj mé mladosti, pohověj věku A – 47 vzhopuj mne K] mne vchopuj tak z nedojepie A*

48-50 A když... É mój brachu K] A když to uslyše tovariš jeho, jeden z múďřejších, vecě k němu: É milý brachu A – 50-51 Kdyžť sem... se nám obrátiti K] *chybí v A – 54-55* Nicť jie starý mrzek nenie K] Nenie jí mrzek starý A – 55 anit se slituje nad mladým K] a nad mladým se také neslituje A – 56 potře, nežli K] potře dřeve, než dojdú starosti, nežli A – 57 o tě se nesměla pokusiti K] nesměla se pokusiti o hliněný přibytek tvé duše A – 59-60 cos zlého... jest pravě K] cožs zlé činil a cos obmeškalo A – 60 hospodin K] buoh A – 60-65 na skonání... své mladosti K] na skonání beze lsti želeťi zlého a žádati milosti jeho ještěť bude dobře. Toť jsú ved nemúďří, ješto byvše živi zle po vše své dni i želejí, že jim jest nebytí na živu, aby vždy zle mohli činiti; ale že jsú zle živi byli, toho nezelejí. A protož ty nezelej, ež máš umřieti, ale želej, ež s' se nepřipravil k smrti, byv po vše dni své mladosti a své síly živ v netbavě spasenie svého A

66 brachu K] přieteli A – 67 přetěžká smrt K] smrt A; Takť K] Aj, tak A – 69 činím K] čině A – 69-70 když ji... nemilostivě, pro velikú K] již drží jastráb paznehty svými nemilostivě jí trhaje jest pro velikú A – 70 jest bez K] jako bez A – 71 na myslí mieti, jedno K] mysliti jediné A – 72 vydřel kudy z rukú smrti K] mohl kudy vydřieti od nemilostivé smrti A; a obakž jest nelze K] jehož však nemohu A; přehořká K] hořká A – 74 ne tak jest K] nebude A; že hřešil K] hřiechóv A; toho, že má umřeti K] že j' jemu umřieti A – 75 obráćením k bohu a svým pokáním K] svým polepšením A; váhal K] sem váhal A – 76 Ó, kterak mě to oblevenie obmeškalo K] Ó, přieliš dlúhé prodlěvanie obráćením k bohu, kaks mě obmeškalo A – 77-78 a jsem z těch... Ustal K] a slunce rozumu a spravedlnosti mně jest nevzešlo A – 78-79 chodiv... cestú boží K] a chodil sem po nesnadných cestách a nevěděl sem cesty božie A – 79-80 co-li přinesla... to minulo K] a co-li j'mi chlúba sbožie přinesla? Vše j' to minulo A – 80-81 jde po vodě K] přejde přes vodu A

83 činóv K] skutkóv, ale zhynul sem v své zlosti A; lútová A] *litostivá K, chybně – 84 takéž K] a protož A – 85 smútilo se K] proto j' se smútilo A – 86-87 mějich před sebu léta, abych K] a jmějich (jmě jich Erb) před sebu let něco, a abych A – 87 uměl K] mohl A – 88 toho neobmýšlel K] neobmýšlal, ež A; kterak jest K] jest tak A – 88-90 pustiv svú žádost... aneb jako kóň K] pustiv jako lodí na moři, aby, kamž ji vietr povede, tam šla, aneb jako kuoň A – 90 chce K] ráčí A – 91 a již... z nedojepie K] a již jakož rybu popadují na udici aneb ptáka osídlem, tak sem popadem, tak z nedojepie A – 91 pták A] tak K – 92 nelze jeho odvolati K] izádný člověk nemož jeho odvolati A – 93-94 nemohl... hoře K] nemohl dobytí a utěžeti zisku duchovnieho sbožie, jež nerovně vycházie svú drahotú nad sbožie světské. É, hoře A – 94 nebožtiku K] nebožci A – 95 co jeho minulo K] co j' minulo A;*

Ě, že sem se kdy obmeškal a opozdil K] Ě, můj bože, i proč sem se obmeškal? Proč jsem se tak opozdil? A; Proč K] i čemu A – 96 a ztrávil v marnosti své dni K] ztrávil své dni v marné řeči A – 96-97 srdce... umřieti K] srdce mého, ež sem byl snažen u marnosti a neučil sem se umřieti A – 98 Ě, kdož K] Ě, vy všichni, ješto A; biedu... čas K] biedu a ještě jste mladi, ještě máte čas A – 101-102 neužitečně... v osídlo K] neužitečně. Bujná má mladost vždy j' nenáviděla treskátanie pravdy, nechtěla sposlúchati dobré rady. Aj, kakt sem již padl v osídlo A – 102-103 lépe mi by bylo, bych K] lépe by mi se bylo stalo, bych A – 103-104 nežli... daný K] nežli sem čas, jenž mi jest dán ku pokání tak zle ztrávil A

8-9 *Katún* Disticha moralia připisovaná Dionysiu Catonovi: Qui mortem metuit, amittit gaudia vitae (2. verš při dvou dvojverších Fortitudo, kn. 1,22, kn. 2,3) – 11-12 *o svatém Jeronymu* týká se spisu (Pseudo)Eusebiova Epistola de morte Hieronymi ad Damascum, čes. vyd. A. Patera, O sv. Jeronymovi knihy troje (str. 10,42n) – 13 Kaz. 7,2 – 14 Mat. 5,4 – 14-15 Luk. 6,25 – 28-29 Ž. 114,3; také Ž. 17,5-6 – 30-31 Job 3,11 – 33 Sir. 41,1 – 42-44 Ezech. 7,6-7 – 58 *Zdali... proroci* podle Jan 8,53 – 77-85 *Sblůdil sem...* Moudr. 5,7-15 – 84-85 *takéž má řeč... moji oči* Pláč Jer. 5,17 – 91 *jako ryba...* z *nedojiepíe* Kaz. 9,12

Sborník Vávruv

– Předmluva

Otištěno ze sborníku t. zv. Vávrova NUK XVII D 31, fol. 1a-2b (V) – dosud nevydáno. Předmluvu podle NUK XVII A 6 (A) otiskl K. J. Erben, Knížky šestery, str. 1-3 (Erb).

Nadpis: *Misto Pfiemluva je ve V nadpis Předmluva; dole pod textem přes oba sloupce zapsáno: Tuto se počíná předmluva těchto knih slovútného muže Thómy z Zásruk... (s omylem v přijmení) – 4 zaškludnúce Ryš] zaš[kludcuz V, d písar opravoval; v. Řeči besední (Bud. 175): mnozi hladem sejdú zaš[kludnucz a v chut nemajíc božieho slova; Štit.Mus 134b (Vrt 279, 16): ale kdož neokušují té duchovnie pochtosti zemdlejí zaš[kludnucz – 23 s obú A] s řobu V – 24 rozumějíc A] nerozumiegicz V – 25 podobné A] chybí ve V – 29 dobř] dobrze V, opraveno podle ř. 32 a 36 – 45 nemilujte A] chybnou opravou miluyte V (v. Erb 2,25: nemilujte mne vice) – 48 oprávéti A, Erb] opraviti V*

52 sstáti Ryš] [tati V – 55 kostelu A, Erb] k kořtelu V – 59 ruky A] chybí ve V – 60 dobř] A] není ve V – 76 a zdaliti] d červeně nadepsáno nad za V – 86 pospiechá] profpiecha, ch opravováno a nezřetelné V

1 *přikázal mi... otcí* podle Gen. 18,19; Deut. 6,6; 11,19; 32,46; 3 Král. 2,3 – 12 Ž. 77, 5-6 – 35 *písmo... oči* písmo čtyř evangelistů, podle Zjev. 4,6 – 37 *oslice* t. Balaamova Num. 22,28; 1 Kor. 14,30 – 40-44 Augustin, Epist. III. cl. 143, Marcellinovi (PL 33, 586); ohlas je u Štit. v předcházející větě – 53 *v Dekretáléch*: se illam fidem tenere, quam Romana tenet ecclesia, quae (disponente Domino) cunctorum fidelium mater est et magistra Decretal. Gregor. IX, lib. I, tit. I, cap. 2: Damnamus ergo – 57 *Pavel* Skutk. 28,3 – 76 1 Kor. 14,30 – 79 *každý jazyk* podle Ž. 98,3 – 81-82 (Pseudo)Augustin, Soliloquium animae ad Deum, c. 1 (PL 40, 866; další je c. 17, sl. 878) – 89-90 *Byť nebyl...* Gomorra Řím. 9, 29; Iz. 1,9 – 101-102 *Neb sem z těch jeden* ohlas Augustina, Epist. III. cl. 143, Marcellinovi (PL 33, 585)

– Pohřeb, kteraký má býti a kteraké zádušie

Otištěno rovněž podle sborníku Vávrova, fol. 161a-162a (V). Otiskl i K. J. Erben, Knížky šestery jako dodavek III. O pohřbu a o záduši, str. 310-312; kapitola O pohřbu podle NUK XVII A 6, fol. 155b-156a (A), otištěna u Erbena na str. 281-282.

6 A to ještě praví, že *Ryš*] A to gejt prawij ze *V*, A to jest, praví, že *A*, *Erb*, praví, *t. j. sv. Augustin o matce* – 7 hřběla *Ryš*] hrzbila *V*, hřbila *A*, *Erb* (*v. ř. 17 hřbie*) – 27 nerozbořil *Ryš*] nezborzil *V*, nezbořil *A*, *Erb* – 28 a 58 nemoh-li by] nemohli by *V*, nemohl-li by *Erb* – 39 neupřikruj] nevprzikruy *V*, neupřikrúj *Erb* – 56 bych raději *Ryš*] radiegi *V*, radějie (*adv.*) *Erb* – 60 prosím *Ryš*] profmrt *V*, pro smrt *Erb* (*pisař špatně četl; nožiček je při -im- a -mrstějně*); byli *Ryš*] chybí ve *V*, *A*, *Erb* – 62 rozdaž chudým k tomu svých grošuov deset *V*] rozdaž chudým, (a) k tomu svých deset grošuov *Erb*; *doplněné a je zbytečné a ruší smysl; půl kopy bylo na mši; chudým měl rozdati jen 10 gr. za to, že nepřišel osobně na mši*

4 Augustin, Confess. IX, c. 11 (PL 32, 775) v překl. M. Levého, Vyznání, str. 290-291 – 28 *skrže duchovnie lidi* srov. *Erb*, 44,4n: a lidé zlí a lakomí často rádi mezi vlastními leccakús činie różnici, aby jich užiti mohli. Svědomť jsem toho, neboť mě jest něco toho potýkalo – 35 (Pseudo)Jeronym (t. Pelagius) v listě Demetriádě, kap. 22 (PL 30,37) v. Fr. Ryšánek, Strahovské zlomky štitenské, Bratislava 1930, str. 25

Řeči besedni

Otištěno podle druhého vzdělání obsaženého v rkpu Budyšínském (Fol. 56), str. 63-67 (*Bud*); vydal M. Hattala, Besední řeči Tomáše ze Štítného, Praha 1897, naše ukázka tam na str. 32-34. Opravy provedeny podle rkpu Pařížského z Nár. knih. v Paříži, Fonds Slaves 29 (*Pař*).

Nadpis kapitoly přidal opisovatel, není původní – 1 Děti *Pař*] *chybí v Bud* – 12 *jemuž*] *gemuž gemuž Bud* – 15 *vyrčeno Pař*] *wrceno Bud* – 20 *nikterěž Pař*] *niekterež Bud* – 25 *těžko Pař*] *tiežto Bud* – 27 *přijal Pař*] *přigiaw Bud* – 31 *jenž vše proměny vyvodí Ryš*] *genž wše promieni w vody Bud, Hat*; *w[řeczky promieny wywodi Pař* – 48 *pomluvu*] *v. kap. 14 (Hat 24, 38)* – 53 *člověčie*] *čłowici Bud*; v svú osobu jednu] w [swu ofobu ge^o (= *jeho*) *Bud*; *k opravě v. Hat 44, 41: syn boży wiečný Gedno w [swu boz[ku ofobu gednu człowieczen[stwie naffeho ... przyrozenie przijal* – 58-59 *že j'tu*] *zey tu Bud* – 60 *jíž*] *giež Bud*; *jakož sme o to mluvili dřieve*] *v. kap. 14 (Hat 24, 38): Takéž by bylo to slovo v obyčejí, nadjednější jest nad to nade vše, což kde jest jedno. O to mluvili (Hat doplňuje zbytečně o tom mluvili Ryš)* – 61 ona středuje místo *Ryš*] *ma [řredugi Bud* – 75 v *spolce*] *[polce Bud*

1 Augustin, De Trinitate IX, c. 1 (PL 42, 959): Trinitatem certe quaerimus... adhuc enim quaerimus et talia quaerentem nemo iuste reprehendit; si tamen in fide firmissimus quaerat, quod aut nosse aut eloqui difficillimum est. Affirmantem vero cito iusteque reprehendit, quisquis melius vel videt vel docet – 9-10 Augustin, De trinitate VIII, c. 2 (PL 42, 948): Non enim parvae notitiae pars est, cum de profundo isto in illam summitatem respiramus, si antequam scire possimus, quid sit Deus, possumus iam scire, quid non sit; Augustin, Sermo 117, c. 3 (PL 38, 663): Sit pia confessio ignorantiae magis quam temeraria professio scientiae – 13-14 *Ktož koli chce...* Symbolum Athanasianum (Anastasii): Quicumque vult salvus esse, ante omnia opus est, ut teneat catholicam fidem... – 15-17 *tamtěz*: Sed necessarium est ad aeternam salutem, ut incarnationem quoque Domini nostri Jesu Christi fideliter credat (Čte se v Hodinkách v neděli ad Primam) – 28 *podobenství*: simile in tribus domicellis induentibus tertiam ipsarum v. Compendium Theol. ver., I. IV, c. 7 – 45 Bernard, De consideratione V, c. 8, § 19 (PL 182, 799) – 54-57 Lombardus, Sententiae III, d. 2, § 2 (PL 192, 760): Non autem in utero Virginis prius caro suscepta est et postmodum divinitas venit in carnem; sed mox ut Verbum venit in uterum, servata veritate propriae naturae factum est caro et perfectus homo, id est in veritate carnis et animae natus est; podle Huga, Summa sent., Tract. I, c. 16 (PL 176, 72) – 60 *najjednější* podle Bernarda, De consideratione V, c. 7, § 17 (PL 182, 798)

Řeči sváteční a nedělní

Otištěno podle rkpu NUK XVII C 15, fol. 17a-120a. Paleograficky vydal J. Straka, Řeči nedělní a sváteční, Spisy Tomáše ze Štítného 2, Praha 1929; naše ukázka je na str. 224-229.

36 budú] budem *rkp omylem* – 71-72 né, z rok do roka] nez rok do roka *rkp, Straka* (z rok do roka *patří k násl.* kostel svatý pamatuje pokoru syna božieho; *né je adv. opravující a zesilující dřívější výrok Ryš*) – 91 marné] mame *rkp* – 101 bláznovstvie *Ryš*] blaznowe *rkp*, blaznoweho *Straka*, bláznovstvie *podle* 99: nevidie bláznovstvie svého, 34: radše jsú lid bláznovstvie světského – 112 v klání vezma úraz] w klanije wezma vraz *rkp, Straka čte*: u klánie (*jako 87: sě... u klánie stává*), *pisář chápal omylem klánie jako nemoc, píchání v boku (Ryš)*

5-6 Luk. 18, 31-43, nikoli Mat. 20, 18 (*Straka*), kde se mluví o dvou slepcích, u Luk. o jednom – 12 o *vdově Milíč* v neděli Quinquagesima (7. neděle před velikonoce) – 19-21 Jan 11,48 – 23 podle Řím. 6, 12 – 24 Jak 4, 4 – 30 *Babylona* podle Jerem. 51,6 – 31-32 Mat. 1, 21, nikoli Iz. 33,32 (*Straka*) – 32 1 Kor. 15,21 – 37-38 Jan 16,20 – 39-40 Luk. 6,25 – 42 v *křivém zabylstvě* srov. Ž. 89,5 – 75 *obecnú potopu* podle Durandova Rationale kn. VI, kap. 27: et legitur et cantatur de diluvio; t. 295b: Matutinale diei huius officium est de diluvio... ne peccent per luxuriam... per gulam – 78 *potoci prudci trpočie lid v hořké moře* ohlas Augustina, Confess. I, c. 16 (PL 32, 672) – 82 Augustin o Alypiovi v Confess. VI, c. 7-8 (PL 32, 726) – 93 Augustinovi neprávem připisované Soliloquium animae ad Deum c. 34 (PL 40, 893) – 102 Ž. 52, 6 – 130 *Bud mi bohem... Esto mihi* (odtud název neděle 7. před velikonoce) je z Ž. 30,3-4: Esto mihi in Deum protectorem et in domum refugii... propter nomen tuum dux mihi eris (deduces me) et enutries me

Zjevení sv. Brigity

Zachováno v rkpe Leningradském Češsk. F. n. I N 1 (*P*), dále v rkpech NUK XVII F 1 (*F*), NUK XVII C 21 (*C*), Mus. IV B 15 (*M*) a UKOL II 190 (*Ol*). Ukázky z rkpu *F* otiiskl paleograficky J. Hanuš, LF 13, 1886, 426-434.

Naše ukázka otištěna z rkpu *P* (podle opisu Fr. Ryšánka). Opravy a doplňky provedeny podle *F*, fol.1a; shodné místo z něho otištěno Hanušem na uv. m., str. 426-428 a v přepise u J. Menšíka, Počátky stč. mystiky (Památky 5), Praha 1948, str. 50.

3 Eliášovo *P*] Eliášovo *F* – 6 sebu *P*] sebe *F* – 15 by řekli *P*] *není v F* – 21 znamenité *F*] znamenye *P* – 24 se ohradil *F*] ohradil *P*

31 boha *P*] bohu *F* – 32 těžšieho *P*] tiezkeho *F* – 34 tajno *P*] utajno *F*; což... ukazováno *P*] co jest... ukázáno *F* – 39 tiem větš] tiem většie *P*, tiem ji větši *F*; k sobě *P*] *není v F* – 42 a my *P*] a oni *F* – 43 vzvolené] rozvolene *P*, zvolene *F* – 45 plná pravda *F*] pravda *P* (plena veritas) – 46 i neuvěř] nevěří *P* – 47 o vstání *F*] o stání *P*; našeho *P*] našeho Jezukrista *F* – 51 jediné té *P*] jen tu *F* – 53 ješto *P*] ješto jest *F*

55 I to příčina *P*] I to jest příčina *F*; žena neučená *P*] žena *F* (ignara mulier) – 57 a ješto nade vše jest *P*] *není v F*; pravdu *P*] pravdu jeho *F* – 61 toho *P*] to jest *F* – 61-62 s svú potupú *F*] svú potupú *P* – 64 I stalo se jesti to *P*] A to sě jest stalo *F* – 68 panie *P*] Brigitty *F* – 69 v kapitolách *F*] wo kapitolach *P* – 70 nalézti] nalezczy *P*, nalefti *F*

3-4 3 Král. 19,11-12 – 24 *farao* Gen. kap. 41 – 25 *jiný farao* Exod. kap. 5-12 – 27 v *svatém čtení* Mk 28, 1-10; Mar. 16,7 (discipulis eius et Petro); Luk. 24,10n; Jan 20,2-3 – 35 *Remundus* (Reniundus *C*, Remyardus *Ol*) Jireček, Anthologie, 3. vyd., str. 146 mluví o dominikánu Regniardovi. Mezi původci Zjevení sv. Brigity se toto jméno nevyskytuje; myšlenky předmluvy Štítného se shodují namnoze s myšlenkami Prologu mistra Matyáše Švédského, jejichž ohlas se čte potom u dalších autorů, kteří vydávali revelace nebo psali

Životopisy. Jenom v Acta sanctorum (October IV), str. 513, § 81 nalezeno: Raechmundus, Prior de ordine praedicatorum, difficulter hanc gratiam revelationum divinarum credens, vidit dormiens ignem de caelo in beatam Birgittam descendentem *Ryš* – 64 *mmohého jest pravda vyšla* v. Acta sanctorum, str. 519 Bonifacius: Quorum nonnulla effectu completa fuere

Knižky o šašiech

Ukázka otištěna podle rkpu Nár. knihovny ve Vídni č. 5293, fol. 310b-313b (310 označeno dvakrát – *V*). Paleograficky vydal F. Menčík, LF 29, 1902, 255-267, 397-403, 475-492 (naše ukázka na str. 488-492) a v přepise rovněž F. Menčík, Knižky o hře šachové, Památky VI, Praha 1879 (naše ukázka na str. 49-55). Opravy vadného rkpu a vydání Menčíkova mají B. Jedlička, LF 10, 1883, 84-107 a T. Vodička, Program gymn. slov. v Olomouci 1884. Latinský text Jakuba de Cessolis z r. 1505 NUK 35 B 110.

4 *A že Ryš*] ale *V*, *Menč*; jezdi *V*] jezďe *Jedl* – 17 v jediném *V*] v jedněm *Menč*; o *správnosti čtení Menč pochybuje Vod* – 29 obecný] obýczny *V* (e *nadepsáno*) – 30 vyjiti *Ryš*] *wgiti V*, ujiti *Menč*; bliz *V*] blíž *Menč* (*chybně*) – 34 větší býti *Jedl*] býti *chybí V*, *Menč* (*s chybnou interpunkcí*); *doplněno podle téhož výroku, v. výše ř. 8* (*Sepe enim fit, ut qui plus querit esse, quam sit, minor (minus) fiat, quam est*) – 36 že i obecný *Vod*] že jest obecný *V*, *Menč* – 37 zbaviti jeho, móż *Vod*] zbaviti, jeho móż *Menč* – 43 projda *Jedl*] progde *V* (*tečkou nad e označena chyba*) – 45 robotný] równy *V* (*tečkou nad o označena chyba*) – 46 královi *Ryš*] kralowi *V*, králový *Menč* – 48 vyježdí *Ryš*] wygezdi *V*, vyjezdí *Menč* – 57 sstrčiti] strcziti *V* – 58 pojme *Jedl*] poygma *V*, pojma *Menč* – 71 druhým *Jedl*] druhy *V* – 72 mají *V*] mají *Jedl*; drže *Jedl*] drze *V*, drže *Menč* – 84-85 odpolu na kosu *Ryš*] od polu kofu *V*, odpolu kosú jde *Menč* (*Geb*) – 97 přibývá udatstvie: donidž jest v pokoji *Vod*] přibývá udatstvie, donidž jesti v pokoji *Menč*, přěbývá *m*. přibývá *Jedl* – 102 bude se zdáti osmonoh sobě *Ryš*] bude zdati osmonoh sobie *V*, Bude ždáti osmonoh sobě *Menč* – 109 Ač] Acz *V*, *A že Jedl* – 121 kdež *Vod*] kdes *V* – 123 A králi *Ryš*] Aa krali *V* (*Et nunc reges Ž. 2, 10-11*) – 126 líbo j' vám, že se trů *Jedl*, *Ryš*] líbo ze gřie tru *V*, líbo že j' sě trů *Menč* (*placentis vobis*), *srov. Štít. Knižky (Erb) 151, 31* – 128 *V* těch, ktož *Jedl*] ukáže v těch, ktož *Menč* (*u Erb 151, 35 citat úplnější: hrozně a skorot se ukáže; horrende et cito apparebit vobis Moudr. 6, 6*)

11 *lid boží israhelský* ... Štít. má na mysli asi 1 Král. 4,5-10, ale mylně se domnívá, že Filištínští byli poraženi; podle bible naopak Židy porazili – 18 *jednoho svého věrného mtněn Galaadský Berzellai (Barzillai) z 2 Král. 19,33-37*

Sborník Musejní z r. 1400

Ukázky otištěny podle sborníku Jezuitského NUK XVII C 18 (*Ź*). Z jiného rkpu Mus. III B 5 (*M*) otiskl v přepise J. Vrtátka, Thómy ze Štítného Knihy naučení křesťanského, Praha 1873; důležité připomínky k textu podal K. I. Černý, Příspěvky ke kritice a výkladu Thómy ze Štítného Knihy naučení křesťanského, LF 15, 1888, 114-128, 259-283, 345-365, 431-453. Částečně shodný text je i ve sborníku Sázavském Mus. III B 6 (*Sáz*).

– Knižky o devieti staviech

Ukázka otištěna podle *Ź*, fol. 69a-71a; opravy provedeny podle *M*, fol. 37b-38b (*Vrt*, str. 78-80).

1 věděnie *Ź*] věděnie neb uměnie *M* – 2 věděnie *Ź*] uměnie *M* – 6-7 *A* tak ony prvé připodobnal sem k Serafinóm *M*] *A* tak prvé připodobnal sem oczy (sic!) k Serafinóm *Ź* (*chybně*) – 9 rozuměli] rorozumyely *Ź*, rozoměli *M* – 10 s ním *M*] [wim *Ź* – 11 vdechnutím *M*]

wdechncuzim *ŷ* – 12 Aj] Ay *ŷ*, *M*, A i *Vrt*; škole *M*] školy *ŷ* – 13 že pravý] zprawy *ŷ*, zie prawy *M* – 15 výše *M*] wy[ŷy *ŷ* – 16 črti mnohemť jsú *ŷ*] črtie veľmi sú *M* – 17 nesú *M*] negŷu *ŷ* – 18 učení *M*] vczeczeny *ŷ* – 19 uměníe *M*] vmenye *ŷ* – 20 jen sami *M*] genz ŷamy *ŷ* – 21 jako jest bratr jeden podobenstvie toho položil *Ryš*] jako jest bratr jeden podobenstvie to / položil *ŷ*, jako je bratr jeden Tohodoben položil *M* (*podobenství toto v. Horologium sapientiae, kn. 2, kap. 1, § 2*) – 22 ješto jim *ŷ*] jimžto *M*; Orogium *M*] Orlogium *ŷ* – 25 z závisti *M*] zawyŷty *ŷ* – 26 dosieci *ŷ*] dosáhnúti *M*; onen *M*] onem *ŷ* – 27 znamenává *M*] *chybí v ŷ*; ješto... jemu *ŷ*] kterémuž *M* – 29 jako tiem mieč vyraze *ŷ*] iako ten miecz wyraze *M* – 30 knih *M*] *chybí v ŷ* – 32 ješto *ŷ*] kterýž *M*

33 chtie *ŷ*] chtiec *M*; věděni býti *Ryš*] viděni býti *ŷ*, *M* (*podle lat. sciantur*) – 34 Druzí *M*] Druhý *ŷ*; všetečstva, ež *ŷ*] všetečnosti, že *M*; věděti *M*] viděti *ŷ* – 35 aby *M*] *chybí v ŷ*; bohatici *ŷ*] bohati *M* – 36 uměli se obinúti *ŷ*] sě uměli uvarovati *M* – 37-38 a málo tě miluji, neb málo tě znám *M*] a málo tě znám *ŷ* – 38 Aj] Ay *ŷ*, *M*, A i *Vrt* (*chybně*) – 39 se obalije] sě obaluje *M*, obalije *ŷ* – 42 dobré a hodné *ŷ*] hodné *M* – 44 v své sprostnosti, kdyby *M*] w[ŷe [stnoŷty kdyz by *ŷ* – 47 poslednímá úmysloma *M*] úmysloma *ŷ* – 48 věděni byli *Ryš*] viděni byli *ŷ*, *M*; byli učení a slovítní *ŷ*] byli a slovítní *M* – 49 jen věděli *M*] byli věděni *ŷ*; všetečnost *M*] všetečnosti *ŷ* – 50 bohati *ŷ*] bohati byli *M* – 51 kupečstvo *ŷ*] kupečstvie *M*, kupectvie *Vrt* – 52 Nerodte *ŷ*] Nerodte býti *M* – 53 aneb aby *ŷ*] aneb *M* – 54 v kázani *M*] o kázani *ŷ*; Nechtějte *M*] nechtiete *ŷ* – 56 váznú *M*] wazanu *ŷ*; ješto *ŷ*] kteráž *M*; ktožť *ŷ*] kteryz *M*, kterýž *Vrt* – 57 ješto mají milost *ŷ*] kteříž mají milování *M* – 59 bez milosti té jen *ŷ*] bez toho milování jednět *M*; v chlúbu *M*] chubu *ŷ*

11-12 *Vše, což jest psáno . . . rozumu* Řím. 15,4 – 31 Luk. 19,40 – 33-36 srov. Bernard, Sermo 36 in Cantica (PL 183,908). Týž výklad ve Štít. Knihy (Vrt 251,31) – 37 (Pseudo) Augustin, Soliloquium animae ad Deum, c. 1 a 17 (PL 40, 866 a 878) – 44-45 Ž. 118,92 – 45-46 Dan. 12,3 – 52 Jak. 3,1

– O závisti o tom hříechu

Ukázka otištěna podle *ŷ*, fol. 123b-124b; opravy a doplňky podle *M*, fol. 58a-b (*Vrt*, str. 120) a *Sáz*.

Nadpis: O závisti o tom hříechu *ŷ*] O závisti tuto viz *M* – 1 vždy *ŷ*] *chybí v M* – 2 jen *M*] jenž *ŷ* – 3 pyšného *M*] pyš[ŷneho *ŷ* – 4 vzávidí *ŷ*] bude jemu záviděti *M*; i rovnému *M*] rownemu *ŷ* – 5 nechtě, a také boje se *ŷ*] boje sě *M*; aby sám *ŷ*] by on *M* – 7 tiem větším v sobě ohněm *ŷ*] větším ohněm v sobě *M*; vida *M*] vida že *ŷ* – 8 odvodí ty závistivý *Ryš*] odwodyty zawyŷtywy *ŷ*, odwody zawiŷtiwy *M* (y te odwoditi bude zawiŷtywy *Sáz*, i té bude odwoditi závistivý *Černý*) – 10 ijedné *ŷ*] ižádné *M*; jen *Ryš*] jenž *ŷ*, gedne *M* – 12 muku s sebú *ŷ*] muku *M* – 15 muku své zlosti *ŷ*] pomstu za svú zlost *M* (muka za své zlosti *Sáz*, *Černý*); zřejmá *ŷ*] zjevná *M* – 16 radějše *M*] *chybí v ŷ* – 18 básnička o tom položena v jedněch (gednych) školních knížkách, že jeden král *ŷ*] básnička, že král jeden *M* – 19 dva člověky *ŷ*] dva *M*; z nich *ŷ*] jich *M*; Jeden z těch *ŷ*] Jeden *M* – 20 zavolaje před se obú *ŷ*] povolav obú *M* – 21 bude prositi z nich, že to jemu dá *ŷ*] což který prositi bude, že dá jemu *M* – 22 onomu *M*] onom *ŷ* – 23 onen *M*] onem *ŷ*; prosil *ŷ*] uprosil *M*; chtieti *M*] chticzý *ŷ* – 24 chtieti *M*] chtiezí *ŷ* – 27 nechtěl *ŷ*] nechtě *M*

9-10 Moudr. 2,24-25 – 18-28 exemplum „De quodam rege“ čte se v Summa virtutum ac vitorum Vilhelma Peralda, vyd. u Frellona, kn. 2, tract. 7, pars 1, fol. 193a

– O připravení srdce

Ukázka otištěna podle *ŷ*, fol. 297a; opravy a doplňky podle *M*, fol. 126b-127a (*Vrt* 263).

3 jakož die ʃ] žeť die M – 4 bližním ʃ] k bližním M – 6 A sobě sami ʃ] sami k sobě M – 9 sůdu, aby ʃ] k sůdu tomu v knihách těch svědomie svého, aby M – 12 ješto jest ʃ] kteréž je M (v. Černý, LF 15, 1888, 441); v Apokalypsi knihy ʃ] v knihách Apokalypsis M, Černý – 17 ješto seděl na něm, na bílém koni, jměl ʃ] jenž seděl na tom koni bílém, měl M – 18 ješto přie se ʃ] jenž zapierají M – 19 v knihách ʃ] *chybí v* M – 20 řkú kto jim ʃ] jim kteří řkú M – 21 dobré M] dobře ʃ; velikého hromu M] hromu ʃ; skřek M] krzyek ʃ – 22 ješto ʃ] kteříž M; zředně ʃ] zjevné M – 23 tací najviece vzprchají ʃ] takoví najviece zprchají M – 24 skrze lučiště M] lučiště ʃ; slova M] flowo ʃ – 25 ješto ʃ] jenž M – 26 kazatele slova božieho M] kazatele slovo božieho ʃ – 27 z toho ʃ] proti tomu M; neposvátné ʃ] nesvatě M – 28 a i ʃ] a až M; ješto ʃ] jenž M – 29 a pak M] a ʃ; zle bydlé ʃ] zlí byli M; tupie Ryš] *chybí v* ʃ – 29-32 (Těž... zaslúženie)] *přítipisek opisovatele sborníku z r. 1410, který přejal písař Jesuitského rkpu*

3-4 Ž. 94,8 – 12 Zjev. 5,1

Sborník Opatovický

Ukázka otištěna ze sborníku Opatovického, Mus. III B 7, str. 318-322 (Op); otištěno zde po prvé.

57 přivedeno] přewedeno Op – 68 něco] nietczo Op – 81 ktož zde] ktoy zde Op

2-5 1 Kor. 7,34, 33 – 5-6 1 Kor. 7, 35 – 7 1 Kor. 7,2 – 7-9 Augustin, De s. Virginitate, c. 11 (PL 40, 401): Nam... felicior mihi videtur nupta mulier quam virgo nuptura... Illa uni studet placere..., haec multis... Illa igitur virgo coniugatae merito praepunitur, quae nec multitudini se amandam proponit, cum amore unius ex multitudine inquirat – 28 Pláč Jer. 1,4 – 41-43 Tob. 3,17 – 44 1 Kor. 7,28 – 52-53 *Řehoř* Štítný cituje z Hodinek P. Marie, Officium: Sancta et immaculata virginitas, quibus te laudibus efferam nescio. Quia quem caeli capere non poterant, tuo gremio contulisti (druhá část viz Vávrův, fol. 44a1, Jesuitský, fol. 13a2) – 58-60 podle Ž. 44, 10-15 – 66 *Jeronym* In carne praeter carnem vivere non terrena vita est, sed caelestis Peraldus, vyd. u Frellona, fol. 130b2. Stejný výrok u Jeronyma nebyl nalezen, jen rčení: in carne non carnaliter vivere Epist. 54 (PL 22,554); in corpore vivere sine corpore Ad Eustachium 108 (PL 22,878) Ryš – 68 Augustin, De s. Virginitate, c. 13, § 12 (PL 40, 402): Profecto habebunt magnum aliquid praeter caeteros in illa communi immortalitate, qui habent aliquid iam non carnalis in carne – 74 *Slovo božie...* podle Mat. 13,23

Barlaam a Josafat

Barlaam a Josafat je zachován v rkpe Stát. archivu v Brně č. 884 (starší sign. sbírky Beckovy Cod. Ms. 53 – B), v rkpe NUK XVII B 6, fol. 174a-233b (K) a v rkpe kláštera na Strahově DB II 3, fol. 296a-334b. Text rkpu B vydal v prepise Fr. Šimek, Barlaam a Josafat (Památky 2), Praha 1946. Tam i starší literatura. K určení překladatele skladby srov. Fr. Ryšánek, Právo lidu, 11. ledna 1946 (pro venkov) a Fr. Šimek LF 70, 1946, 79-97.

Naše ukázka otištěna z rkpu B, fol. 165b-169b; opravy provedeny podle rkpu K. Ve vydání Šimkově na str. 119-121.

3 všem K] *chybí v* B – 7 dávným] dawnym B, давним K, давнім Šim; Řekové] Rzekowowe B; Tiť K] tot B – 8 národuom K] narodem B – 14 tak K] kak B – 15 jměli B] je jměti K; ješto to činí K] *chybí v* B – 16 učiněno B] jest učiněno K – 22 neporušný B] buoh neporušený K – 23 divnú B] divně K – 43 mčí B] nosí K – 44 největší B] najvyšší K – 46-50 A jakož... dokudž chce] *přídavek Štítného, srov. Řeči besední (Bud, str. 106; Hat, str. 53) – 48 že on B] ješto jest on K; zpořiedil] zporzyedyel B*